

VITA AZ IFJÚSÁGI IRODALOMRÓL,
JELENKOR 1965—66

(Móra Könyvkiadó, Budapest, 1968)

A Jelenkor hasábjain lefolyt viták könyv-
alakban történő megjelentetése a Móra Könyv-
kiadó részéről, igen hasznos és dicséretes tett
volt.

Elismerés illeti, mert azok az emberek, —
kulturális életünk különböző irányából —
hallatják aggódó szavuk, akik az ifjúsági iro-
dalom felemelését, problémáinak megoldását
tudományos igénnyel és felelősségtudattól át-
hatottan, szenvedélyesen követelik.

Az örömben az üröm, hogy a gyakorló pe-
dagógusok közül kevesen kapcsolódtak be ebbe
a vitába. De eléggé visszhangtalanul maradt
a pedagógusképző intézmények egyikében, má-
sikában is. Pedig éppen a gyakorló pedagó-
gusok igazolhatnák, hogy milyen sok nehézsé-
get okoz az ifjúsági irodalom elvi kérdé-
seinek a tisztázatlansága, lebecsülése mind az
írók, mind a kritikusok részéről.

Ők érzik annak hiányát, hogy a pedagógus-
képző intézetekben alig, vagy egyáltalán nem
foglalkoznak intenzíven a gyermek- és ifjú-
sági irodalom anyagával. Hiszen még a vi-
szonylag kielégítőnek tűnő óvo- és tanító-
képző intézetekben is kevés az óraszám, nem
is beszélve a főiskolák és egyetemek képzé-
séről. Holott az általános iskolások egésze,
de a középiskolák első osztályainak a tanulói
is többé-kevésbé ennek az irodalomnak az
olvasói. Vagy ki vitatná, mennyire nyomasztó
adósság a gyermek- és ifjúsági irodalom tör-
ténének a feldolgozatlansága és a marxista
esztétika szerinti elemzése, rendezése.

A vita során kétségtelenül a problémák szé-
les skálája került a közérdeklődés fókuszába:

- a gyermek- és ifjúsági irodalom rangja,
az ifjúságnak szánt művészet viszonya
a pedagógiához,
nevelőfunkciója,
a közérthetőséggel kapcsolatos kérdések,
tendenciózussága stb.

Az előszóban *Szederkényi Ervin* — a kötet
cikkeinek válogatója — nyilván mindannyiunk
nevében szól, amikor a könyv úttörő jellegét
hangsúlyozza, és folytatását várja.

Nem is zár le egyetlen kérdést sem; csak
az volt a szándéka, hogy a cikkeken felve-
tődött problémákon elgondolkodjunk, és se-

gítsük az ifjúsági irodalom ügyéért elkezdett
harcot. Ez tűnik ki a könyv kiadása céljának
megjelöléséből is:

„Az olvasó bizonyára látni fogja: sok a nyi-
tott kérdés, a végleges, részleteiben kidolgo-
zott válasz viszont sokkal kevesebb. Értelme
és értéke a problémák felvetésében, a szenvedé-
lyes felelősségtudatban van, tudományos
igényét tekintve csak szerény alapvetésül szol-
gálhat a tüzetesebb kutatásokhoz, s tájékozta-
tást nyújthat mindazoknak, akik maguk is
felelősséget éreznek az ifjúsági irodalom ügyé-
ért.”

E szerény és szimpatikus summázás őszinte
érdeklődést kelt a közölt cikkek iránt, ame-
lyekre nem is elsősorban az egymás közötti
vitakozás a jellemző, hanem inkább az azok-
kal való polemizálás, akik tehetnének vala-
mit a gyermek- és ifjúsági irodalom gondjai-
nak enyhítéséért, problémáinak megoldásáért.

Mindenekelőtt *Kolta Ferenc* írását kell ki-
emelnünk, aki nagyon jelentős szerepet vál-
lalt mind a vita elindításában és vezetésében,
mind abban az elismerést és köszönetet ér-
demlő erőfeszítésben, hogy a múlt és jelen
mulasztását megkísérelte, ha ideiglenes és
minden teljességre való törekvés igénye nél-
kül is, pótolni. Ezzel igen komoly segítséget
nyújtott elsősorban a gyakorló pedagógusok-
nak, de problémafelvetései, elemzései feltétle-
nül segítik a gyermek- és ifjúsági irodalom-
mal foglalkozó írókat is. Felvázolja — talán
egy kissé túl szélesen is — mindazokat a fel-
adatokat, amelyek megoldása elengedhetetlen-
nek és sürgetőnek tűnik. Szenvédélyes hangon
veti fel a felelősséget mindazoknak, akiknek
mulasztásai okozójuk a gyermek- és ifjúsági
irodalom siralmas helyzetének. Joggal emle-
geti a nagy fokú közönyt, nemtörődömséget:

„A még meglévő sok hiányosságért az iro-
dalomtudomány és a kritika művelőit is fele-
lőség terheli. Elméleti írás — a pedagógus-
képző intézmények számára kiadott tankönyv-
pótló jegyzeteken kívül — úgyszólván egyál-
talan nem jelent meg ideológiai kérdésekről,
publicisztikai szinten is alig-alig valami. Ta-
lán csak a mesével és a meseirodalommal
kapcsolatos 1960-as sajtóvita és később az
életrajzi művek sajtóvita érdemel említést.”

Vagy nézzük a folyóirataink felelősségéről
mondottakat:

„Hogy ifjúsági könyvkritikánk alig van,
annak nemcsak irodalomtudományunk elmé-

leti tevékenységének ilyen irányú gyengesége az oka, nem is csak a kritikások húzódozása és felkészületlensége, hanem folyóirataink szerkesztői politikája is. Sok szerkesztőnk még mindig az irodalmi élet periferiáján buján tevénytárszó értéktelen haszontalanságot lát benne, amellyel nem érdemes sokat foglalkozni. Pedig egy egész nemzedék erkölcsi arculatának és esztétikai fogékonyságának, érdeklődésének alakulása függ tőle.”

Külön öröm számunkra, hogy módunk nyílik a csehszlovák írószövetség nemzetközi kongresszusának, amelyet „A gyermek az atomkorszak emberei és könyvei között” címmel hívott össze, anyagába némiképpen tekinteni.

(Nem tudom, nem volna-e érdemes az ott elhangzottak egészének elemző, magyarázó szöveggel ellátott kiadása.)

Rangos helyet foglal el a vitaanyagban *Hegedűs András* tanulmánya. Már a címe is: „Írók, kritikások és pedagógusok felelőssége az ifjúsági irodalom ügyéért”, konkrétan körülhatárolja, kiemeli azok körét, akik a legtöbbet tehettek volna és tehetnének az ifjúsági irodalom felvirágoztatásáért. Helyes fölvetés a gyermek- és ifjúsági irodalom tartalmi körének szélesebb meghatározása, amely kétségtelenül több a szorosan vett szépirodalmi alkotások körénél. Tetszik szókimondó őszintesége. Gazdag ismeretek birtokában bátran, minden kerteles nélkül, tapintja ki a gyermek- és ifjúsági irodalom legfájdalmasabb sebeit. Ítéletei jelzik azt a mércét, amelyet alkalmaznunk kell a gyermek- és ifjúsági irodalmi alkotások egyre duzzadó tömegének szelekciójában.

Az ifjúsági irodalom kritikái közül kiemelt példái, amelyekben bizonyítja a kritikások közömbösségét, elnéző vállveregetését, vagy éppen arisztokratizmusát, — kár, hogy nem név szerint —, remélhetőleg példa lesz egy minőségi változáshoz, mert jelenleg:

„Az igényes bírálatok mellett túlsúlyban vannak a tartózkodó, tapintatos, az elutasítás bátor kimondásától visszolygó kritikák.”

Új oldalról világítja meg a kérdést *Harsányi István*: Az ifjúsági irodalom sorsa a tömegkommunikációs eszközök korszakában című tanulmánya. Felveti az olvasásra szánt idő problémáját. Kicsit meghökkentő, de így igaz: az iskolai munkán kívül alig-alig jut napi egy óra az olvasásra, feltéve, ha „... meg tud vinni az audióvizuális, egyszerre látható, hallgató, mozgást, tömeget, teret, részben színeket

is közvetítő, rendkívül hatékony összehatású tömegközlelési eszközökkel, a filmmel és a televízióval. Ez pedig, a dolgokat reálisan, pszichologikusan nézve, csaknem eleve kudarcra ítélt feladat.”

Harsányi megállapításai egyáltalán nem elhanyagolható tényezők a vita konkrétságának biztosítása miatt.

Elgondolkodtató *Szöllősy Kálmán* cikke (Ifjúság, könyvek, könyvtárak), melyben statisztikai adatokkal bizonyítja az ifjúsági könyvek közötti választás szegényes lehetőségeit, a szinte tragikusnak látszó könyvhiányt.

Elismerésünk mellett talán nem tűnik sem ünneprontásnak, sem elégedetlenségnek, ha mégis három — sokunk szerint — jelentős problémakör alapos megvitatásának szükségességét fölvetjük:

1. A gyermek- és ifjúsági irodalom esztétikai alapelveinek, az egész irodalomra érvényes törvényeken belül, konkrétabb körülhatárolása, és az alapelvek elemzése,

2. A tudományos-fantasztikus irodalom helye ifjúsági irodalmunkban. Földes Péter a műfaji elemzésnél, Kolta Ferenc a felszabadulás utáni ifjúsági irodalom rövid áttekintésében tesz ugyan róla említést, de ennél többről van szó. Az ifjúság érdeklődése a tudományos-fantasztikus irodalom irányában toldódik el.

3. A viták joggal ostorozzák a jelen hiányosságait — aggódva a jövőért —, vetik fel a rendelkezésre álló irodalom csekély voltát.

De önkéntelenül is felvetődik a kérdés: a meglévő lehetőségekkel helyesen gazdálkodunk-e? Valóban a legjobb könyvek jutnak a gyermekek kezébe, és mind oda is jut? Könyvtárosok, pedagógusok, mindent megtettünk a legjobb szelekció érdekében? S mi mindnyájan nyugodtan elmondhatjuk: mindent elkövtünk azért, hogy a legalább elérhető jó könyvek alapján rendszeres olvasókká váltak gyermekeink? Az olvasás hatékonyságának neveléséről is jó lenne vitatkozni.

A vita anyagának megjelentetésén túl külön örömünkre szolgál Rákai István bibliográfiai tájékoztatója, amelyben tárgykör szerint állította össze csaknem a teljes ifjúsági irodalomra vonatkozó írásokat.

Kívánságunk most már az: el is jusson e könyv a gyakorló pedagógusok mindegyikéhez; megtalálható legyen minden iskola könyvtárában.

Elekes Mihály